

dr Nevena Daković, red. prof.

Katedra za Teoriju i istoriju/Fakultet dramskih umetnosti

Recenzija kataloga stalne postavke Jugoslovenske kinoteke NAŠ MUZEJ FILMA

Бр. 1752-2
20.12.2021 год.
БЕОГРАД, Узун Миркова 1

Muzej predstavlja izvanredan model pripadnosti građanstvu, ritual društvene identifikacije, ukratko, tehnologiju subjekta.

(Maleuvre 1999: 10)

Katalog stalne postavke Jugoslovenske kinoteke NAŠ MUZEJ FILMA je pažljivo osmišljena publikacija koja kroz 372 raskošno ilustrovanih stranica tekstova i propratnih podataka/potpisa fotografija izložbenih artefakata, na srpskom i engleskom jeziku, minuciozno prati izvrsnu, slojevitu i kompleksnu stalnu postavku – inače nagrađenu godišnjom nagradom IKOMA, 2020. godine – jedne od naših najznačajnijih filmskih institucija. Urednica, dr Milja Jelenić, sa timom saradnika (Aleksandar Erdeljanović, Božidar Marjanović, Jelena Milenković, Marijana Cukućan) u izuzetnom dizajnu koji precizno na stranice publikacije korelatski prenosi prostornu strukturu izložbe, moderno i inovativno ispisuje kulturnu analizu savremene muzejske prakse u okviru, kod nas malo zastupljene oblasti, istorije filma i kinematografije. Tematski obuhvat multiperspektivno i multimedijalno predstavljene istorije filma (filmske umetnosti) i kinematografije (industrije, tehnologije, bioskopa, ekonomije) na ovim prostorima, publikacija dodatno naglašava bezšavnim i glatkim „uklapanjem“ istorije same ustanove (JK). Dobro integrisana „samorefleksivnost muzeja“, ipak, ne deluje paralušiće – kao opasnost na koju ukazuje Kaler (Culler 2002) – već dvostruko diskurzivno obogaćujuće. Diksurs postavke artikulisan i nadgrađen diskursom kataloga jeste inspirativni i podsticajni deo muzejske prakse tvoreći, kako ukazuju Jugoslav Pantelić i dr Milja Jelenić u uvodnim tekstovima, jedinstveni spoj muzeja i meta-muzeja.

Vrednost i vrline Kataloga su višestruke i nedovojive od vrednosti i vrlina izložbe, pa u tom ključu ova publikacija predstavlja ne samo „inventar“ bogatih kolekcija i zbirkki Jugoslovenske kinoteke, hroniku filmskih zbivanja, vodič kroz izložbu kao vrstu intelektualnog izazova namenjenog radoznalom posetiocu koji svojim interaktivnim, participativnim i proaktivnim stavom ispisuje sopstveni narativ već i narativizaciju višestrukih prostora stalne postavke. Skladna celina Kataloga utelovljuje trostruko značenje/tri sloja muzeja (Bal 1999) kao prostora IZL-ožbe (u muzejskom prostoru), IZ-laganja (pisanog izlaganja o artefaktima) i IZL-oženosti (posetiočevom odnosno čitaočevom pogledu). Posredujući između složene stalne postavke – koja obuhvata i zdanja kompleksa Jugoslovenske kinoteke spajajući istoriju zgrada sa istorijom filma – i čitaočevog/posetiočevog narativa, Katalog izranja kao mentalni prostor proizvodnje značenja nastalog dinamičnim međuticajem onoga „upisanog“ u samu postavku i (nedefinisanih) varijabilnih polja koja zavise od trenutnog pogleda posetioca i ideoškog okvira funkcionisanja muzeja. Potom, Katalog uspešno odražava muzejsku politiku i muzejsku poetiku koje se, iako obe

konstruktivistički utemeljene, prema mišljenju Stjuarta Hola (Hall 1997), razlikuju prema tome što muzejska poetika podrazumeva semiotički, a politika diskurzivni pristup. Čitanje detaljno mapirane stalne postavke „zakriviljuje“ stranice Kataloga u muzejsku semiosferu – semiosferu filma, kinematografije i Jugoslavije/Srbije u svetskom kontekstu. Jugoslovenska kinoteka jedna je od retkih ustanova koja je u postjugoslovenskom dobu uspela da sačuva suštinski jugoslovenski karakter, uspešno baštinjeći svetsku ali i daleko teže jugoslovensku filmsku prošlost. Konačno, kulturno identitetsko opredeljenje obezbeđuje dominaciju jugoslovenske episteme koja uokviruje i oblikuje paradigmatične reprezentacije izložbenih predmeta dodatno „diskurzivno razloženih“ informacijama bogatim potpisima i tekstovima koji otkrivaju izvore odakle potiču predmeti i dalje posledice na stvaranje slike sveta. Tekstualno izvedena igra dekonstrukcije i značenja ukazuje na edukativnu i mnemoničku funkciju muzeja koji izborom iz „skladišta“ prošlosti obeležava polje sećanja generacija podržano enciklopedijskim ali i individualno stručnim tonom odrednica o artefaktima.

Nova postavka u sjajno konceptualizovanom prostoru zgrade u Uzun Mirkovoj 1, strukturisana je u 28 celina koje preslikavaju različite zbirke (Zbirka filmova, Fototeka, Zbirka plakata, Tehnička zbirka i Zbirka legata) čiji su artefakti zastupljeni u svakoj celini postavke. Parataktički postavljeni segmenti, što je tipično za muzeje utemeljene na kolekcijam a tek sekundarno na istorijskom narativu, mapiraju simbolički sinhronijski i dijahronijski put kroz filmsku baštinu. Narativna arhitektura Kataloga, prenosi „parataktičku agregaciju“ kroz pet celina – *Film pre filma posvećen arheologiji filma; Rađanje filma, Put ka središtu laviginta, Kuća filma, Legati* – svestranog i skladnog sagledavanja teme. Posebnu pažnju zaslužuju dva rešenja očuvanja multimedijalnosti i izazovne ravnoteže manifestnog i latentnog izbora artefakata. Simulacija multimedijalnost rešena je grafičkom oznakom *play* i nizom fotograma koji upućuju da je u postavci reč o projekciji inserata filmova. Prikazani izbor iz kinotečkih fondova podstiče posetioca/čitaoca da promišљa o onome što je ostalo skriveno u trezorima, te da „kustosira“ ličnu izložbu filma koja prati čuvenu Godarovu tvrdnju da svako ima pravo na ličnu istoriju filma. Lični „imaginarni muzeji“, „prisutnog odsustva“ zajedno sa manifestnim prisustvom NAŠEG MUZEJA FILMA u Katalogu potvrđuju obrazovne, popularišuće i informativne slojeve reprezentativne dvojezične publikacije sa impresivnim spiskom literature.

Centralni i najduži segment Kataloga, naslovljen *Put ka središtu laviginita*, je kubistički prikaz istorije filma i, manjim delom, kinematografije eks-jugoslovenskog prostora, kada kubistički ukazuje na nehronološku mulitperspektivnost izlaganja spektra priča od prve filmske projekcije u Srbiji i na Balkanu, preko pionira, oslobođilaca, filmskih žurnala snimljenih *kroz tuđi objektiv*, filmskih preduzeća, Beograda na filmu, stradanja, ekranizacija, praške škole, Crnog talasa, Kino kluba Beograd, dokumentarnog i animiranog filma, muzike na filmu do festivala. *Teaser* naslov segmenta dobra je metafora lavigintske neobarkone, raskošne i intelektualno izazovne estetike (Ndalianis 2004) postavke, mozgalice koju možemo da ergodički čitamo i uvek iznova tumačimo kako želimo, upravo po analogiji sa sekvencijalnim prolaskom kroz realni prostor izložbe.

Katalog stalne postavke NAŠ MUZEJ FILMA spontano je uporediv samo sa, do ovog trenutka, najznačajnijim zbornikom *Vek filma* (1995) – takođe katalogom reprezentativne izložbe povodom stogodišnjice filma koju je organizovala Srpska akademija nauka i umetnosti. Imala sam izuzetnu privilegiju i čast da je moj tekst posvećen jugoslovenskoj teoriji filma bio deo tog pionirskog poduhvata (urednik dr Dejan Kosanović) pa poređenje dve publikacije ima nesporну ličnu dimenziju. U duhu vremena, NAŠ MUZEJ FILMA sada prepoznam kao dobar primer

storytellinga ili preciznije transmedijalnog pripovedanja kada se priča o filmu, kinematografiji i kući filmu tka i raste prelaskom sa jedne na drugu medijsku platformu – od arhitektonskih zdanja u Kosovskoj 11, Uzun Mirkovoj 1 i nitratnih trezora u Košutnjaku do prizemlja u novoj zgradbi, preko filmske trake, arhiva do knjige-Kataloga. Svaki novi medij obogaćuje i raspreda našu beskrajnu priču o pokretnim slikama. Samo prividno uočava se odstupanje od tradicionalne transmedijalne putanje koja se završava u digitalnim prostorima, jer je poglavljje *A1 Kinoteka* posvećeno savremenom baštinjenju filma, restauracije i čuvanja kopija u večnim prostorima digitalnog.

Publikacija Muzeja filma potvrđuje priču o izložbi – u transmedijalnom izmeštanju i pripovedanju – kao konačni čin ucelinjenja delovanja Jugoslovenske kinoteke usaglašen sa savremenim muzeološkim teorijama i redefinisanjima muzeja i kustoske prakse. Dr Milja Jelenić i autorski tim učinili su da ova publikacije utelovi savremen tvrdnje o filmsko nasleđu kao delu svetske kulturne baštine; nacionalnom filmu ugrađenom u identitetske temelje; programiranju, festivalskim selekcijama i posebnim događajima kao savremenim oblicima kustoske prakse; istoriji filma i kinematoragfiji kao delu medijske arheologije. Katalog¹ NAŠ MUZEJ FILMA je rigorozno konstruisana knjiga ali i emotivni spomenar prošlosti – isprepletane istorije i sećanja – naše VII umetnosti.

dr Nevena Daković, red. prof.

1 LITERATURA:

- Bal, M. (ed.) (1999) *The Practice of Cultural Analysis: Exposing Interdisciplinary Interpretation*. Stanford: Stanford UP.
- Culler, J. (2002) *The Pursuit of Signs: Semiotics, Literature, Deconstruction*. Cornell: Cornell UP.
- Kosanović, D. (1995) *Vek filma*. Beograd: SANU.
- Maleuvre, D. (1991) *Museum Memories: History, Technology, Art*. Stanford: Stanford UP.